

Nr 25

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 oktober 1959 dagtecknad proposition, nr 167, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

lag om förlängning av tiden för vissa servitut

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1970, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag. Förlängning av servitutstiden inträder dock ej med mindre servitutet alljämt utövas och den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, är taxerad såsom jordbruksfastighet. Ej heller förlänges tiden, om servitutet tillkommit eller blivit på angivet sätt tidsbegränsat först efter den 31 december 1946.

2 §.

Tillskyndas genom förlängningen av servitutstiden den av servitutet besvärade fastigheten olägenhet av någon betydelse, är denna fastighets ägare berättigad till ersättning därför av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller.

Ersättningsfrågor prövas av särskild nämnd. Anspråk på ersättning skall, vid talans förlust, framställas hos nämnden inom ett år från det förlängningen inträtt.

3 §.

Nämnd varom sägs i 2 § skall bestå av tre ledamöter och tillsättas för område som Konungen bestämmer. Ledamöterna, av vilka en tillika skall vara ordförande i nämnden, utses av Konungen. För envar av ledamöterna förordnas en suppleant.

Har inom nämnden var ledamot sin mening och kunna ej två meningar sammanjämkas, skall ordförandens gälla.

Mot nämndens beslut må talan icke föras.

4 §.

Ersättning till nämndens ledamöter skall utgå enligt de grunder Konungen fastställer och gäldas av allmänna medel.

5 §.

Sedan tre månader förflutit från det nämnden meddelat beslut, skall efter överexekutors förordnande beslutet gå i verkställighet lika som domstols lagakraftgående dom.

6 §.

Utöver vad i 2—4 §§ är stadgat skola beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar gälla.

7 §.

Då servitutstid förlängts i enlighet med vad i denna lag sägs, skall servitutet gälla som om in-teckning till säkerhet därför beviljats den dag, från vilken förlängningen är att räkna. Skall den fastighet som besväras av servitutet säljas i den ordning utsökningslagen bestämmer, skall servitutet upptagas i den i 107 § samma lag omnämnda förteckningen, därest det blivit anmält till auktionsförrättaren eller eljest är för honom känt.

8 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960 och avser även servitut som på grund av lagen den 6 december 1946 (nr 741) om förlängning av tiden för vissa servitut eller eljest gäller intill den dagen. Har ersättning i anledning av förlängning som skett enligt 1946 års lag bestämts att utgå i form av avgäld, skall beslutet därom lända till efterrättelse jämväl med avseende å förlängning enligt förevarande lag, där ej den jämlikt 3 § tillsatta nämnden på ansökan av sakägare föreskriver annat. Dylig ansökan skall, vid talans förlust, göras inom ett år från det den nya förlängningen inträtt.

I samband med propositionen har utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 527 av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., och i andra kammaren nr 638¹ av herr Eriksson i Bäckmora. I motionerna, som är likalydande, föreslås »att vid förlängning av lag om giltighet av vissa skogs- och betesservitut fastigheternas behov av att rättigheterna bevaras beaktas i enlighet med vad i motionen sägs; samt att avstyckningar som nu äro berättigade till servituten och för vilka de äro av värde icke på grund av taxeringsmyndigheternas beslut (omtaxering till s. k. annan fastighet) berövas sin rätt och bringas i sämre ställning».

¹ Motionen i sin helhet tryckt bland första kammarens motioner.

Propositionens tillkomsthistoria och huvudsakliga innehåll

I anledning av de vid vårsessionen av årets riksdag väckta motionerna I: 42 och II: 55 samt I: 331 och II: 121 hemställde utskottet i utlåtande den 17 mars 1959 (nr 11), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att riksdagen förelades förslag till lag om fortsatt giltighet av vissa skogsservitut i enlighet med vad utskottet i utlåtandet därom anført. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen i skrivelse den 10 april 1959 (nr 144).

Med anledning av vad sålunda förekommit framlägges i propositionen förslag till *lag om förlängning av tiden för vissa servitut*. Förslaget avser sådana skogsfångs- och mulbetesservitut i Norrland, som är begränsade till viss tid, minst 15 år, eller till servitutshavarens livstid. Enligt lag den 6 december 1946 skall, om den bestämda giltighetstiden för dylikt servitut utgår under något av åren 1947—1959, servitutet likväl bestå till den 1 januari 1960. Detsamma gäller där servitutstiden utgått under något av åren 1940—1946 men servitutsrättigheten det oaktat alltjämt utövades vid 1946 års utgång. I den nu föreslagna lagen stadgas att dessa servitut och andra sådana, vilkas giltighetstid kommer att utlöpa före 1970, skall gälla intill den 1 januari 1970. Undantag göres emellertid bl. a. för fall där servitutet inte längre utövas eller den servitutsberättigade fastigheten inte är taxerad som jordbruksfastighet. Förslaget innehåller vidare bestämmelser om ersättning m. m. i nära anslutning till 1946 års lag.

1946 års lagstiftning

Lagen den 6 december 1946 (nr 741) om förlängning av tiden för vissa servitut har sin upprinnelse i en inom den år 1943 tillsatta norrlandskommittén verkställd utredning om de norrländska ägostyckningsinnehavarnas levnadsförhållanden och försörjningsbetingelser.

Lagen avser sådana skogsfångs- och mulbetesservitut inom de fem norrlandslänen, som är begränsade till viss tid, minst 15 år, eller till servitutshavarens livstid. Utgår den bestämda giltighetstiden för dylikt servitut under något av åren 1947—1959, skall enligt lagen servitutet likväl bestå intill den 1 januari 1960 (1 § första stycket). Detsamma gäller där servitutstiden utgått under något av åren 1940—1946, men servitutsrättigheten det oaktat alltjämt utövades vid 1946 års utgång (1 § andra stycket). Tillskyndas genom förlängningen av servitutstiden den besvärade fastigheten olägenhet av någon betydelse, skall ersättning utges av servitutshavaren. Ersättningsfrågor prövas av särskild nämnd. Anspråk på ersättning skall framställas hos nämnden inom ett år från det förlängningen inträtt (2 §). Nämnden skall bestå av tre ledamöter, vilka alla utses av Kungl. Maj:t. Dess beslut får ej överklagas (3 §). Ledamöterna erhåller ersättning av allmänna medel (4 §). Då servitutstid förlängts enligt lagens bestämmelser, skall servitutet gälla som om det intecknats den dag från vilken förlängningen är att räkna (7 § första styc-

ket). Servitutet kan ej bringas att helt eller delvis upphöra genom medgivande av servitutshavaren, om icke medgivandet godkänts av domstol. Sådant godkännande får meddelas endast i tre fall, nämligen 1) om servitutet ersättes med annat för innehavaren lika fördelaktigt servitut, 2) om servitutet ersättes med äganderätt till område, som kan sammanläggas med den servitutsberättigade fastigheten och som motsvarar servitutsförmånen, samt 3) om eljest servitutets upphörande är av väsentlig betydelse för den belastade fastigheten och till gagn för ortens näringsförhållanden samt åtgärden icke äventyrar vissa fordringsägares rätt (7 § andra stycket jämfört med 7a § lagen den 14 juni 1907 om servitut).

Kungl. Maj:t har med anledning av lagen tillsatt tre så kallade servitutsnämnder, nämligen en för Norrbottens län, en för Västerbottens län och en för de övriga berörda länen. Jämlikt kungörelse den 6 december 1946 (nr 743) kan statsbidrag utgå till gäldande av ersättning enligt lagen. Sådant statsbidrag har emellertid icke utgått i något fall.

Senare förslag och yttranden

I en till jordbruksdepartementet inkommen framställning av den 23 maj 1953 berörde *Riksförbundet Landsbygdens folk* de ifrågavarande slagen av servitut. Förbundet ansåg, att man borde eftersträva att av norrländska ägo-styckningslotterna skapa bärkraftiga enheter, förslagsvis genom komplettering med skog eller med annan lämplig mark.

Framställningen överlämnades till 1951 års *jordbruksrationaliseringsutredning* och behandlades i dess betänkande »Jordbruks förstärkande med skog» (SOU 1957: 8 s. 240 ff.). Utredningen föreslog sådan ändring av 1 § 1946 års lag, att de däri åsyftade servituten skulle komma att gälla till den 1 januari 1970. Över betänkandet avgavs ett stort antal remissyttranden. Flertalet remissorgan berörde dock icke närmare ifrågavarande del av betänkandet. De som yttrade sig tillstyrkte i allmänhet utredningens förslag eller lämnade det utan erinran. Endast en remissinstans (överlantmätaren i Gävleborgs län) avstyrkte förslaget helt. Lantmäteristyrelsen ifrågasatte om icke förlängningen borde kunna begränsas att avse allenast servitut, som utövats under tioårsperioden 1950—1960 samt den 1 januari 1960 gällde till förmån för fastigheter som var bebyggda, taxerade som jordbruksfastighet och brukade av ägaren.

I en till jordbruksdepartementet inkommen framställning av den 19 februari 1959 har *Riksförbundet Landsbygdens folk* bl. a. anhållit att gillighetstiden för ifrågavarande servitut måtte utsträckas till den 1 januari 1970.

I de inledningsvis omnämnda motionerna I: 42, II: 55, I: 331 och II: 121 till vårsessionen av årets riksdag hemställdes, såvitt nu är i fråga, om åtgärder för förlängning av den i 1946 års lag föreskrivna gillighetstiden. Över motionerna inhämtades yttranden från 1954 års fastighetsbildningskommitté, från servitutsnämnden för Gävleborgs, Västernorrlands och Jämt-

lands län samt från ordföranden i servitutsnämnden för Västerbottens län. Fastighetsbildningskommittén betonade att en förlängning av servituten i och för sig ej var eftersträfvansvärd, enär de allvarligt kunde försvåra en rationell skogsvård och även lägga hinder i vägen för en önskvärd omarrondering. Förlängning borde därför underlätas, om de sociala olägenheterna av servitutens upphörande på annat sätt kunde motverkas. Kommittén motsatte sig icke förslaget. Övriga remissinstanser tillstyrkte motionerna.

Tredje lagutskottet anförde i sitt förutnämnda utlåtande över dessa motioner, såvitt nu är i fråga, följande.

Det är allmänt omvitnat att såväl betesservituten som skogsfångsservituten är till hinder för ett efter moderna principer drivet skogsbruk. Denna uppfattning delas av utskottet. Å andra sidan torde det vara obestriddt att, även om en del av skogsservituten numera ej har samma betydelse för servitutshavaren som förut — utskottet avser då närmast sådana fall där den berättigade fastigheten övergivits och står obebodd — många av dessa servitut — tidsbegränsade eller ej — alltjämt är av icke oväsentlig betydelse för servitutshavarens utkomstmöjligheter.

Utskottet finner ej anledning att i detta sammanhang närmare uppehålla sig vid spörsmålet hur denna fråga på lång sikt bör lösas, särskilt som detta f. n. utredes dels inom lagberedningen, dels inom 1954 års fastighetsbildningskommitté och båda utredningarna nu befinner sig i slutskedet av sitt arbete. Mot bakgrunden av att det nu ter sig möjligt att inom en icke alltför avlägsen framtid uppnå en mera slutgiltig lösning av det problem som skogsservituten utgör, anser utskottet det icke vara följdriktigt att nu ej fullfölja de syften som bär upp 1946 års lag. Ej minst för servitutshavarna skulle det säkerligen komma att te sig svårförståeligt om deras genom lag förlängda rättigheter nu skulle upphöra utan att möjlighet till kompensation i en eller annan form bereddes dem. Utskottet anser det därför motiverat att en viss fortsatt förlängning sker. Eftersom glesbygderna f. n. kontinuerligt avfolkas och betesgången i skogen oavbrutet minskar, synes de ekonomiska konsekvenserna av en fortsatt förlängning av de tidsbegränsade skogsservituten bli mindre omfattande än vid tiden för tillkomsten av 1946 års lag. Å andra sidan kan man i det sammanhanget ej bortse från att den avtalade giltighetstiden för ett icke obetydligt antal tidsbegränsade skogsservitut kommer att utgå under 1960-talet.

Frågan i vilka fall, på vilket sätt och för vilken tid en fortsatt förlängning skall ske måste i det nu uppkomna läget, yttrade utskottet vidare, bli beroende av hur problemet om skogsservituten slutgiltigt kommer att lösas. Med tanke på syftet med ej blott 1946 års lag utan även riksdagens skrivelse den 16 mars 1948 (nr 83) — vari bl. a. behandlades väckt fråga om att man beträffande möjligheten att få servitut, innefattande rätt att taga vindfallen eller torr skog, ändrat till att avse även annat virke skulle likställa tidsbegränsade och andra servitut — syntes det utskottet uteslutet att därvid icke beakta också de till tiden begränsade servituten. Utskottet anförde vidare.

På grund av vad särskilt lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningskommittén anført — — —, anser utskottet det böra närmare övervägas om förlängningen bör göras generell eller begränsas till vissa kategorier av servitut. Utskottet står ej främmande för tanken att man från förlängning bör

kunna undantaga t. ex. sådana servitut som icke utnyttjas eller av annan anledning kan antagas sakna egentlig betydelse för den berättigade fastigheten. Över huvud taget bör man vid en ny lagstiftning — under fasthållande av huvudsyftet med 1946 års lag — beakta de erfarenheter som vunnits vid densamma tillämpning och i övrigt taga nödig hänsyn till de ändringar i förhållandena som gjorts sedan lagens tillkomst. Även spörsmålet om den tid som förlängningen skall avse synes böra närmare övervägas. Då det knappast är troligt att en slutgiltig lösning av problemet om skogsservitutens framtida ställning kan vinnas under de närmaste tio åren synes en förlängning icke böra omfatta kortare tid. Den bör ej heller göras längre än sakens beskaffenhet kräver. Förlängningen synes böra omfatta ej blott sådana servitut som omfattas av 1946 års lag, utan även sådana som eljest skulle upphöra under den föreslagna lagens giltighetstid. Skäl att förlänga giltighetstiden för servitut som tillkommit efter ikraftträdandet av 1946 års lag synes däremot ej föreligga.

Departementschefen

Vid tiden för tillkomsten av 1946 års lagstiftning uppskattades antalet tidsbegränsade skogsfångs- och mulbetesservitut i Norrland till minst 2 000, huvudsakligen koncentrerade till vissa socknar i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. De besvärade fastigheterna tillhörde i de tre sydliga norrlandslänen i ganska stor utsträckning jordbrukare och andra enskilda personer, medan de däremot i de två nordliga länen mestadels ägdes av bolag. Större delen av de berättigade fastigheterna utgjorde ofullständiga jordbruk eller stödjordbruk, tillkomna genom ägostyckning eller avsöndring samt ägda och brukade av personer i mycket knappa ekonomiska omständigheter. Lagstiftningen motiverades också med att dessas redan bekymmersamma ställning kunde ytterligare förvärras genom servitutens upphörande. Samtidigt uttalades emellertid att servituten borde på längre sikt avvecklas i anslutning till yttre rationalisering av fastighetsbeståndet.

Rationaliseringsverksamheten har emellertid inte fortskridit i sådan takt som 1946 års lagstiftare förutsatte, och tiden för servitutsförlängningen framstår nu som alltför knapp tillmätt. Å andra sidan har de förhållanden, som påkallade lagstiftningen, sedermera ändrats i skilda hänseenden. Med hänsyn till den fortgående avfolkningen av glesbygderna måste antagas att ett stort antal servitutshavare inte längre brukar och bebor sina gårdar. Utvecklingen torde vidare ha medfört att många servitutshavare, ehuru de stannat kvar på gården, likväl nedlagt jordbruksdriften eller åtminstone kreatursskötseln. I andra fall har gården genom yttre rationalisering försetts med egen skog i erforderlig omfattning. Betesgången i skogsmark har efterhand i stor utsträckning avvecklats. Även de, som alltjämt behöver och utnyttjar sina servitut, har i sin mån blivit delaktiga av den allmänna standardhöjning som ägt rum under senare tid. Medan servituten sålunda oavbrutet förlorat i betydelse för servitutshavarna, har olägenheterna av dem blivit alltmer framträdande. Från sakkunnigt håll har starkt understrukits hur dessa servitut allvarligt hindrar såväl rationellt skogsbruk som arron-

deringsförbättringar i skogsmarken. Det kan inte heller förnekas att servitutet i en del fall är ägnade att konservera jordbruk av den beskaffenhet, att deras fortsatta bestånd mindre väl överensstämmer med den under riksdagens vårsession beslutade målsättningen för rationaliseringsverksamheten.

Med hänsyn till det anförda kunde det ligga nära till hands att — såsom också 1954 års fastighetsbildningskommitté i första rummet tillstyrkt — överväga huruvida inte de sociala olägenheter, som skulle kunna drabba vissa bygder om de förlängda servitutstiderna finge utlöpa vid instundande årsskifte, lämpligen kunde motverkas annorledes än genom en ny tidsförlängning. Riksdagen har emellertid i sin skrivelse till Kungl. Maj:t klart uttalat sig till förmån för sistnämnda alternativ. Det torde också utan vidare stå klart att en tidsförlängning erbjuder vissa fördelar som knappast kan vinnas på annat sätt.

Då jag således nu förordar att de ifrågavarande servitutsrättigheterna — med vissa inskränkningar till vilka jag återkommer i det följande — får gälla ytterligare ett antal år, vill jag dock understryka att detta självfallet inte innebär något ställningstagande till frågan, hur problemet med skogsservituten slutligt bör lösas, och under inga förhållanden får tolkas som någon utfästelse om att för rättigheterna skall utgå kompensation vid en eventuell avveckling. Såsom framhållits av överlantmätaren i Västernorrlands län är antalet skogsservitut så stort att redan på grund härav vederlag i mark är uteslutet för många av dem. Med dessa påpekanden har jag velat förebygga att servitutshavarna till följd av ogrundade förhoppningar om framtida skogstilldelning undandrar sig att medverka i den pågående strukturrationaliseringen. Det är också angeläget att lantbruksnämnderna i sin rationaliseringsverksamhet inriktar sig på sådana lösningar att skogsservituten successivt blir överflödiga.

Redan vid tillkomsten av 1946 års lag dryftades den vid remissbehandlingen ånyo aktualiserade frågan, huruvida förlängningen borde genomföras efter individuell prövning av fallen eller direkt genom föreskrift i lagen. De skäl, som talade för det senare alternativet, synes alltså väga tyngst. Däremot torde nu vara motiverat att från den generella förlängningen undantaga vissa kategorier av servitut. De nackdelar, som är förknippade med servituten och som i jämförelse med dessas värde för innehavarna blivit alltmera accentuerade, utgör starka skäl för en sådan begränsning. Å andra sidan riskeras att dylika undantag leder till tvistigheter om lagens tillämplighet på olika fall och skapar osäkerhet om rättsläget. Det är därför av vikt att göra undantag endast för sådana fall, vilkas förhandenvaro låter sig konstateras utan större svårighet. Att utmönstra alla de servitut, vilkas värde står i missförhållande till nackdelarna, torde därför vara ogörligt. Däremot synes en framkomlig väg ha anvisats av lantmäteristyrelsen i dess förslag att begränsa förlängningen till att avse servitut, vilka utövats under tioårsperioden 1950—1960 samt den 1 januari 1960 gäller till förmån för fastigheter som är bebyggda, taxerade som jordbruksfastighet och brukade av

ägaren. Vad först beträffar utövningen torde man, i viss anslutning till utformningen av nuvarande 1 § andra stycket, lämpligen kunna såsom förutsättning för förlängning resa kravet att rättigheten allttjämt stadigvarande utövas då förlängningen står för dörren. En bestämmelse av sådan innebörd lärer bland annat medföra att ett stort antal mulbetesservitut utlöper. Ett tillfälligt avbrott i tillgodogörandet av servitutsförmånerna medför givetvis inte att utövningen skall anses ha upphört. Något krav på att den servitutsberättigade fastigheten skall vara bebyggd torde med hänsyn till bland annat rådande sambruksförhållanden knappast böra uppställas. Däremot finner jag lämpligt fordra att fastigheten vid förlängningens inträde är taxerad såsom jordbruksfastighet. Vad slutligen angår lantmäteristyrelsens förslag att såsom ytterligare förutsättning för förlängning kräva att fastigheten brukas av ägaren, talar måhända vissa skäl för en sådan begränsning. Å andra sidan torde en bestämmelse härom vara ägnad att medföra oklarhet och kanske stötande konsekvenser i exempelvis sådana fall, där fastigheten tillhör dödsbo eller ägaren på grund av framskriden ålder överlämnat brukningen till en son. Med hänsyn härtill vill jag inte biträda detta förslag. — I enlighet med tredje lagutskottets uttalande torde förlängningen inte böra avse servitut som tillkommit efter år 1946. Detsamma synes böra gälla sådana eventuellt förekommande äldre servitut som först efter 1946 blivit tidsbegränsade. Å andra sidan bör, såsom utskottet förordat, förlängningen omfatta jämväl servitut vilkas giltighetstid utlöper efter ingången av år 1960.

Valet av tidrymd för den nya servitutsförlängningen beror på utsikterna för rationaliseringsverksamhetens fortskridande. Det är givetvis vanskligt att bedöma inom vilken tid det ifrågavarande fastighetsbeståndet kan genom inbördes sammanslagningar och annorledes ha nått sådan rationaliseringsgrad att servituten i stort sett spelat ut sin roll. De för verksamheten närmast ansvariga ämbetsverken har inte haft något att erinra mot föreliggande förslag om en förlängning till år 1970. Skulle det då finnas påkallat med ytterligare en förlängning, torde en sådan vara att föredraga framför att nu låsa fast dessa i flera hänseenden olägliga servitut vid en alltför lång tid. Jag förordar därför en förlängning till den 1 januari 1970.

Eftersom statsbidrag till gäldande av ersättning enligt 1946 års lag inte utgått i något fall, synes anledning saknas att införa motsvarande bidragsmöjligheter med avseende å den nya förlängningen. Som följd av att statsbidrag inte kan påräknas torde servitutshavare, vilken finner förlängningen ofördelaktig med hänsyn till dess ekonomiska konsekvenser, böra få möjlighet att helt eller delvis avstå från servitutet. Såsom framhållits av länsstyrelsen och överlantmätaren i Västernorrlands län talar även andra vägande skäl för att sådan möjlighet öppnas. Med hänsyn härtill föreslår jag att den i 7 § andra stycket stadgade inskränkningen i avtalsfriheten på detta område inte skall gälla i fråga om den nya förlängningen.

Inom servitutsnämnderna synes ha utbildat sig den praxis, att ersättning bestämmas till årliga belopp för faktiskt utnyttjade servitutsförmå-

ner. En sådan praxis förefaller också lämplig för flertalet fall men torde likväl inte böra, såsom blivit ifrågasatt, lagfästas som enda möjliga tillvägagångssätt. Engångsersättning kan vara motiverad, om till exempel ett servitut hindrar en lönsam omarrondering så att förlängningen oberoende av servitutets utnyttjande medför olägenhet av betydelse. Med tanke bland annat på sådana undantagsfall anser jag den nuvarande allmänt hållna ersättningsregeln böra bibehållas. Däremot synes i övergångsbestämmelserna böra föreskrivas att redan meddelat beslut om periodisk ersättning skall lända till efterrättelse jämväl med avseende å den nya förlängningen, om inte nämnden föreskriver annat. Dylig föreskrift bör kunna påkallas av vardera parten inom den tid som är stadgad för framställande av anspråk på ersättning.

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut. Avvikelserna från 1946 års lag kommer till uttryck i 1 § och däri att 7 § saknar motsvarighet till nuvarande andra stycket. Bortsett från smärre redaktionella jämkningar överensstämmer förslaget i övrigt med 1946 års lag. Särskilt må framhållas att enligt båda lagarna servitutsnämnd har att pröva endast ersättningsfrågor och att det sålunda ankommer på domstol att pröva eventuell tvist om beståndet av ett servitut. Vidare må anmärkas att servitut, vars giltighetstid förlängts enligt såväl den äldre som den föreslagna lagen, kommer att på grund av 7 § i förslaget gälla som om det intecknats först vid inträdet av den nya förlängningen. Ikraftträdandet av den föreslagna lagen bör avpassas så, att en omedelbar förlängning sker av tiden för de intill den 1 januari 1960 gällande servituten.

Lagrådsbehandlingen

Sedan Kungl. Maj:t den 25 september 1959 beslutat inhämta lagrådets utlåtande över ett i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden samma dag intaget lagförslag, har sådant utlåtande avgivits den 13 oktober 1959. Lagrådet har därvid närmare uppehållit sig endast vid 1 och 7 §§ i lagförslaget. Lagrådet har icke förordat någon ändring i förslaget, vilket överensstämmer med det vid propositionen fogade lagförslaget.

Utskottet

Propositionen innebär att giltighetstiden för vissa tidsbegränsade skogsfångs- och mulbetesservitut i Norrland förlänges till årsskiftet 1969—1970. En liknande förlängning, avseende tiden 1947—1959, har tidigare genomförts med stöd av 1946 års lag om förlängning av tiden för vissa servitut. *I stort sett* innebär propositionen att verkan av 1946 års lag förlänges med tio år, samtidigt som sådana skogsservitut, vars giltighet eljest skulle ha upphört under 1960-talet, förlänges till den 1 januari 1970. Beträffande

bakgrunden till 1946 års lag och motiven till en förlängning av lagstiftningen får utskottet hänvisa förutom till propositionen till utskottets utlåtande nr 11/1959.

Utskottet uttalade i nyssnämnda av riksdagen godkända utlåtande, att utskottet icke stod främmande för tanken att från en fortsatt förlängning undantaga t. ex. sådana servitut som icke utnyttjades eller av annan anledning kunde antagas sakna egentlig betydelse för den berättigade fastigheten. I överensstämmelse härmed är också den i propositionen upptagna förlängningen mindre omfattande än den förlängning som 1946 års lag innebar. Förlängningen skall sålunda enligt propositionen icke omfatta servitut som ej längre utövas vid 1959 års utgång eller den senare tidpunkt då den avtalade giltighetstiden utlöper. Undantagna är också servitut som tillkommit eller tidsbegränsats efter 1946 års utgång. Det är enligt propositionen vidare avsett att förlängningen skall vara begränsad till servitut, som gäller till förmån för fastighet som är taxerad såsom jordbruksfastighet.

Motionärerna anser att man vid en förlängning i större utsträckning än vad som skett i propositionen bör beakta de berättigade fastigheternas behov av servitutens bevarande. Särskilt finner de det otillfredsställande att den omständigheten att en fastighet vid taxering rubricerats som jordbruksfastighet skall vara avgörande för frågan om ägaren skall äga fortsatt rätt till servitutet.

Utskottet är nu liksom när frågan senast behandlades av riksdagen av den uppfattningen att man från en fortsatt förlängning bör kunna undantaga sådana servitut, som icke utnyttjas eller av annan anledning kan antagas sakna egentlig betydelse för den berättigade fastigheten. Det kan emellertid knappast utan vidare antagas, att servitut till förmån för fastighet som icke taxerats som jordbruksfastighet under alla förhållanden saknar sådan betydelse. Att genom en lagregel, som samtidigt är enkel och praktisk, avgränsa servitut som utövas men saknar egentlig betydelse för den berättigade fastigheten, torde möta stora svårigheter. Det synes därför mest ändamålsenligt att — i likhet med 1946 års lag — från den föreslagna lagens giltighetsområde icke undantaga servitut som gäller till förmån för annan fastighet än jordbruksfastighet. Godtages denna uppfattning, måste ändring göras i 1 § i det vid propositionen fogade förslaget till lagtext.

I övrigt lämnar utskottet propositionen utan erinran, vilket innebär att motionerna icke bör bifallas i vidare utsträckning än vad som framgått av det föregående.

På grund av vad sålunda förekommit får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 527 och II: 638 funnit viss ändring böra göras i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen att 1 § erhåller följande lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1 §.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1970, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag. Förlängning av servitutstiden inträder dock ej med mindre servitutet alltjämt utövas och den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, är taxerad såsom jordbruksfastighet. Ej heller förlänges tiden, om servitutet tillkommit eller blivit på angivet sätt tidsbegränsat först efter den 31 december 1946.

1 §.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1970, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag. Förlängning av servitutstiden inträder dock ej med mindre servitutet alltjämt utövas. Ej heller förlänges tiden, om servitutet tillkommit eller blivit på angivet sätt tidsbegränsat först efter den 31 december 1946.

B. att samma motioner i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 november 1959

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Grym, Göran Karlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson*, Åke Larsson, Ferdinand Nilsson och Gunnar Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp*, von Seth, Ahman, fru Torbrink, herrar Nilsson i Östersund, Wachtmeister, Grebäck och Hedin.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.